

НАСЛІДКИ ПАНДЕМІЇ COVID-19 ДЛЯ НАЦІОНАЛЬНИХ ЕКОНОМІК СВІТУ

Спалах пандемії COVID-19 у всьому світі повністю порушив політичну, соціальну, економічну, релігійну та фінансову системи світу. Понад 80 країн закрили кордони. Підприємства та установи, в кращому випадку, перейшли на дистанційну/надомну роботу, в гіршому – запровадили «простій». В умовах карантину було закрито школи для приблизно 1,5 мільярда дітей. Десятка світових економік, таких як США, Китай, Японія, Німеччина, Великобританія, Франція, Індія, Італія, Бразилія та Канада зазнали великих збитків. Епідемія, спричинена інфекцією, має помітний вплив на світовий економічний розвиток.

Валовий внутрішній продукт (ВВП), стандартизований економічний показник Системи національних рахунків, вимірює загальний обсяг виробництва усіх кінцевих товарів та послуг, вироблених країною протягом певного періоду часу (щорічно або щоквартально). Він використовується для порівняння економічних показників країн, для оцінки рівня життя населення, прогресу чи соціального забезпечення серед країн.

Розглянемо детально зміну ВВП з 2016 по 2020 рр. у десятці світових економік (табл. 1).

Таблиця 1 – Приріст ВВП у провідних країнах світу за 2016-2020 рр., %

Країна	2016 рік	2017 рік	2018 рік	2019 рік	2020 рік
США	1,6	2,4	2,9	2,3	-5,9
Китай	2,2	3,3	2,7	2,7	-4,0
Японія	0,5	2,2	0,3	0,7	-5,2
Німеччина	2,2	2,5	1,5	0,6	-7,0
Великобританія	1,9	1,9	1,3	1,4	-6,5
Франція	1,1	2,3	1,7	1,3	-7,2
Індія	8,3	7,0	6,1	4,2	1,9
Італія	1,3	1,7	0,8	0,3	-9,1
Бразилія	-3,3	1,3	1,3	1,1	-5,3
Канада	1,0	3,2	2,0	1,6	-6,2

Джерело: складено на основі [1]

За результатами аналізу даних у наведеній вище таблиці, середній приріст ВВП у 2019 р. склав 1,6 %, тоді як у 2020 р. він впав на 5,5 %. Проте, починаючи з III кварталу 2020 року більшість країн демонструють суттєве відновлення економічної активності. Наприклад, у Китаї ВВП у III-му кварталі відносно II-го збільшився на 4,9 %, у Німеччині – на 1,1 %, у Бразилії – на 7,2% [1].

Багато процесів та явищ впливають на економічне уповільнення, але під час пандемії на економіку найбільш суттєво вплинули масові звільнення – 470 мільйонів людей залишилися без роботи по всьому світу [2]. Звільнення відбувалися в секторі послуг, особливо в тих сферах, що передбачають особисті взаємодії, такі як туризм, роздрібна торгівля, готельний бізнес та транспортні послуги. У зв'язку з цим, рівень безробіття зріс: якщо наприкінці 2019 р. рівень безробіття становив 8,7 % у світі, то на кінець 2020 р. цей показник зріс до 9,9 % [3].

В таких країнах, як Німеччина, Італія, Франція, США держава надає допомогу для збереження робочих місць. Наприклад, уряд Франції компенсував безробітним до 85 % втраченого заробітку, крім того було збільшено розмір заробітної плати до 50 % для людей, які працювали оф-лайн [3]. У багатьох країнах кількість нових можливостей для роботи все ще залишається дуже низькою. Вакансії в Австралії повернулись на колишній рівень 2019 р., але вони відстають у Франції, Іспанії, Великобританії та ряді інших країн. Деякі експерти попереджають, що можуть пройти роки до того, як рівень зайнятості повернеться до рівня, який спостерігався до пандемії.

Якщо економіка зростає, це, як правило, означає більше багатства та більше нових робочих місць, що вимірюється шляхом розгляду процентної зміни валового внутрішнього продукту або вартості вироблених товарів та послуг, як правило, протягом трьох місяців або року. ООН назвала спад найгіршим з часів Великої депресії 1929-30-х рр. Однак МВФ прогнозує глобальне зростання на 5,2 % у 2021 р. Воно буде зумовлено, головним чином, такими країнами, як Індія та Китай, за прогнозами зростання на 8,8 % та 8,2 % відповідно. Очікується, що відновлення у великих, залежних від послуг

економіках, які сильно постраждали від спалаху захворювання, таких як Великобританія чи Італія, буде більш повільним [2].

Серйозних збитків зазнала діяльність у сфері туризму та готельний бізнес: авіакомпанії скорочували рейси, а клієнти скасовували відрядження та відпустки. Сектор туризму та подорожей відповідає за близько 10,4 % світового ВВП. Під час епідемії коронавірусу саме туризм постраждав найбільше, зокрема через обмежувальні заходи, які запроваджують держави на пересування громадян, карантин, заборону авіаперевезень, а тому світова туристична галузь за підсумками 2020 р. втратила 2,1 трлн доларів прибутків. Наприклад, в США втрати індустрії туризму призвели до зниження ВВП в розмірі 1,2 трлн доларів у 2020 р. Скорочення поїздок в 2020 р. призвело до втрати податків на 80 млрд доларів [1].

Що стосується України, то за 2020 р. ВВП (у базових цінах 2016 р.) скоротився на 4 %, що менше, ніж, скажімо у США, Японії та Німеччині. При цьому найбільшим падіння було саме у II-му кварталі (на 11,2 %). Для порівняння: у I-му кварталі ВВП скоротився на 1,2 %, у III-му – на 3,5 %, а у IV-му – всього 0,5 % [4]. Розглянемо основні складові ВВП України за виробничим методом та методом кінцевого використання. Тож, якщо охарактеризувати тенденції зміни ВВП у 2020 р. за видами економічної діяльності, то можна зробити висновок, що найбільше постраждали: сфера тимчасового розміщення та організації харчування (-28,5 %), надання послуг, в т.ч. туризму (-23,1 %), транспортне та складське господарство (-16,4 %). Натомість, такі сфери як будівництво (+5,2 %), оптова і роздрібна торгівля (+4,9 %), охорона здоров'я (+2,2 %) характеризуються позитивною динамікою.

Також за підсумками 2020 р. в Україні експорт товарів та послуг скоротився на 5,6 %, імпорт – на 9,6 %. При цьому кінцеві споживчі витрати домогосподарств, незважаючи на різке падіння у II-му кварталі (на 10 % відносно I-го) через запровадження жорсткого карантину, в цілому за рік збільшилися на 1,6 %. Це свідчить про швидку адаптацію населення до карантинних умов та розвиток інтернет-торгівлі. Кінцеві ж споживчі витрати некомерційних організацій, що обслуговують домашні господарства, та державного сектору управління за рік скоротилися на 16 % і 3 % відповідно. Валове нагромадження капіталу, яке є важливою характеристикою розвитку економіки, за 2020 р. скоротилося майже вдвічі (на 46,4 %) [4].

Ще однією проблемою, яка загострилася в умовах COVID-19, є ускладнення наслідків епідемії для країн третього світу у зв'язку із обмеженням доступу населення до окремих видів послуг, а також якості їх надання. За даними МВФ [2] смертність від коронавірусу у країнах з низькою доступністю громадян до послуг охорони здоров'я, з точки зору можливості бути госпіталізованим при гострому перебігу захворювання, є значно вищою ніж в країнах з більш розвиненою економікою, системою охорони здоров'я та соціального захисту. Крім того, ступінь зараження вірусом, а відповідно і кількість смертей, серед бідного населення теж значно вище, ніж серед населення із середнім та високим достатком.

Сфера освіти теж є однією із тих, на яку пандемія справила суттєвий вплив. І хоча, на перший погляд, втрати важко оцінити, проте наслідки можуть бути фатальними. Через закриття шкіл у 2020 р. втрати навчального часу складають приблизно 25 % навчального року для розвинених країн та 50 % - для країн з економіками, що розвиваються. До того ж, перехід на дистанційне навчання не у всіх країнах та місцевостях був організований максимально якісно. Та і сам процес дистанційної освіти, навіть при його високій організації, не може забезпечити тієї якості знань, умінь та навичок, яких школярі та студенти набувають в класах та аудиторіях у здоровому конкурентному навчальному середовищі. Експерти МВФ Д. Амаглобелі, В. Гаспар та П. Мауро [2] стверджують, що для близько 6-ти млн дітей наслідки відсутності можливості повноцінно навчатися можуть бути незворотними.

І якщо економічні наслідки через призупинення виробництва, закриття кордонів тощо, до прикладу падіння ВВП, можна поррахувати та оцінити зараз, то наслідки, в т. ч. і економічні, від втрат у сфері охорони здоров'я (кількості трудових ресурсів) та сфері освіти (якості трудових ресурсів) світ буде рахувати та оцінювати через багато років.

Отже, за результатами проведеного дослідження можна зробити висновок, що через епідемію COVID-19 приріст ВВП багатьох провідних країн світу є від'ємним. Вплив вірусу на світові економіки є досить руйнівним, тому необхідно, щоб уряди країн та міжнародні організації співпрацювали для зменшення економічних наслідків пандемії в майбутньому, з точки зору як економічних втрат, так і людських, особливо в умовах третьої хвилі.

Література:

1. Світовий атлас даних. URL: <https://knoema.ru/atlas> (дата звернення 01.04.2021).
2. Міжнародний валютний фонд. URL: <https://www.imf.org/> (дата звернення 01.04.2021).
3. Міжнародна організація праці. URL: <https://www.ilo.org/> (дата звернення 01.04.2021).
4. Державна служба статистики України. URL: <http://ukrstat.gov.ua> (дата звернення 01.04.2021).